

Žiji myslím již dosti dlouho mezi lesy, a nejsou to lesy docela ztracené, které by neznaly vůbec pěšinek vyšlapaných lidmi, kteří k nim nenálezejí. A přece často, znova a znova mívám pocit, že jsem rušitel jejich pořádku, když tak bloudím — třebaže tiše a diskrétně — místy hlubokými a vzdálenými, docela svěžími, k nimž se neodvážím dojíti průměrný výletník nebo letňák. Tu bývám rád, že sám sebe nemohu viděti na jejich půdě a že jsem přece jen tak maličký v jejich širé rozloze, že se v nich ztrácím jako nepatrná chybička, která se snaží ostatně, aby byla nejméně znatelná. 5 10

Vnitřní krása přírody, do níž nezasahují lidské prsty ustavičně, jest něco jiného než její náhodná a povrchní členitost, romantická nebo idylická. Podstatou této krásy je stálý řád, jímž řídí se každé místo ve volné přírodě, jest vkloubení jedné věci do druhé, postoj zeleně k světlu, vyplňování mezer, jež tak nebo onak povstaly, a tak dále Sblížíme-li se náležitě s touto krásou přírody, staneme se snad lhostejnějšími k výjimečným a vyhledávaným přírodním efektům, zato však naše láska k přírodě nabude pravé hloubky a staneme se velmi citliví ke všemu nepřátelskému zasahování v její pořádek, pokud je zholá zbytečné a neodůvodněné. 20 25

Je někdy vkusno a účelno sevřít přírodu zákony zahradní architektury například. Je někdy nutno podsunouti pod její řád nějaký výnosný lidský pořádek. Je také potřebno tu a tam zahlazovati ji. Dobrá. Sentimentálnost je všude nemístná a v přírodě zejména. Což nesměje se příroda vždy naposled? Něco jiného je však základní poměr člověka k přírodě, poměr, který udává míru našeho znásilňování jejích řádů a vděků. Buď jsme k ní šetrní jako k nehraditelnému zdroji mnoha radostí a úlev, anebo ji bezohledně vykořisťujeme a hubíme. Dnes již se ví, že každý z těchto 30 35

dvou poměrů k přírodě odpovídá jednomu lidskému typu: onen pokojnějšímu, mravnějšímu, toužícímu po harmonii, tento horečnému, ziskuchtivému, loupeživému.

Jsou lidé, kteří nemohou spatřiti takměř kus volného, 5 zeleného místa, aby nevyšetřovali, jak by se dalo nejlépe vykořistiti, neskrývá-li pod povrchem výnosné suroviny nebo nedalo-li by se parcelovati. Podobně cítí dnes většina i těch lidí, kteří nejsou podnikateli nebo spekulanty. Jdou do přírody nikoli jako zdvořilí hosté, kteří vědí, že se tu 10 osvěží, pobaví a popřípadě budou i pohostěni nebo obdarováni, nýbrž jako lupiči, vtrhují do ní jako nepřátelské vojsko do dobytého města, přicházejí, ženou se drancovat, pálit, vraždit a znásilňovat. Kterýkoli vyrudlý koberec na bídně lakované podlaze jest jim posvátnější místo než svěží 15 kus lesní nebo luční půdy. Je přirozeno, u nich zejména, že úcta k cizímu majetku je zde opouští, jakmile hajný nebo jiný hlídač obrátí se k nim zády a není tu nikoho, kdo by tohoto majetku bránil. Ale že aspoň čistý a svěží, bezbranný a kyprý vzhled takového zdravého koutku pří- 20 rody, plného vitální energie a radosti, nevnuke jim trochu taktu, to je téměř podivno. Ti lidé jdou přece do přírody, aby dýchali ryzí vzduch, aby okráli vůni a svěžestí, aby poseděli v trávě a potěšili se pohledem na jiný, hezčí a pokojnější život. Toho všeho dosáhnou. Ale ani jich nena- 25 padne, že by měli býti za to také trochu vděční. Třeba jen potud, aby se chovali šetrně. Naopak. Vyjdou, vidí, vítězí. Zničí a znečistí všecko, co se zničiti a znečistiti dá. Ově- čení trofejemi, na nichž by si vždy jedna koza nejméně dosyta a užitečně pochutnala, odtáhnou s ryčným zpěvem 30 a pokřikem, zanechavše za sebou zkázu a věci velmi od- porné. Na to, čeho se jim dostalo, měli právo, dokonce právo bezohledně toho vymáhati, násilně to uzmouti. Jsouť přece — pokud hajný nebo četník nezakročí — pány pří- rody. A poněvadž v dnešním takzvaném boji o život, 35 z něhož stala se ničemná zásada, všecko omlouvající, po- hodlným činící a dovolující, kdo dříve přijde, ten dříve mele, užili všeho neohlížejíce se na ty, kdož přijdou po nich. Také oni si myslí bezděky, po nás ať přijde potopa;

ale tato potopa byla by zhola zbytečná, poněvadž její dílo vykonali již tito hltaví lidští mravenci.

Mnoho je dovoleno v přírodě a na přírodě. My, kteří jsme v ní doma, nemazlíme se s ní, také ona s námi nikoli. Jdeme si přímo a hrdě do ní pro to, čeho potřebujeme. 5 Chceme-li místo v ní, uděláme si je oběma rukama, až to praští, a také my jsme sešleháni a okrvaveni. Potřebujeme-li hůl na nějakou výpravu, zde je větev krásnější andělského křídla: uřízne se, oklestí a „kůň“, jak říkával mistr Bandouch, když jsme chodili na hříbky, je hotov; před jeho 10 zahradní boudou stávalo jich deset patnáct. Ale tisíc jiných věcí necháme na pokoji, poněvadž jich nepotřebujeme, poněvadž nehasíme, co nás nepálí. A po mechu dovedeme chodit, aniž nás cokoli postřehne. A řekl jsem vpředu, jaké pocity vetřelce někdy mívám, když nejdu do přírody ani 15 jako dělník, ani jako dobývatel, nýbrž za osvěžením, za povzbuzující, přátelskou rukou.

Jsou prostě jisté odstíny, na nichž všechno záleží. Když jde člověk na honbu, tak bude přece střílet. Když jde do lesní bitvy, při níž padají kmeny, tak se bude ohánět sekerou. 20 Ale jsou ovšem parádní honby, při nichž velcí páni vraždí jako ze řemesla. Jsou lesní bitvy, kterým se říká drancování lesů. Takovým věcem se dobrý člověk vyhne.

Je mnoho závažných odstínů. Bojuji-li s přírodou o něco, užívám zbraní. Přijdu-li však do jejího tichého, pokojného koutu jako host, nepovažuji jeho travnatého místa za cirkusovou manéž a nakonec za smetiště. 25

Je přirozeno, že tam, kde jsme leželi, nezůstane tráva nebo mech státi. Nevadí. Však se zase zvedne. Po někom dříve, po jiném později. Po jedné lidské dvojici ležela takměř týden — hledával jsem v té končině hříbky — a já 30 měl z toho radost, i z těch místeček rozrytých dvěma páry podpatků, a pozoroval jsem denně, jak pomalu okřívá a jak žloutnou a vadnou dva bílé karafiáty, jež tu zbyly pomáčkány. To však má člověk stále dojem malých samozřejmostí a snesitelných lidí. Hůře je, shledá-li, že na některém milém a pokojném místě rádilo stádo — lidské stádo, 35 poněvadž jen toto dovede tak znečišťovati vlastní hnízdo.

Brněnské okolí je tak šťastno, že je krásné daleko široko. Lidé tu nevpadají na jedno místo jako kobyly. Dlouhými cestami jdou sem, jdou tam. Jdou mimo většinu kopců a vrchů, na nichž nahoře zůstává ticho v mnoha zákoutích a hustých sečích. Turistických a výletních směrů je tu tolik, že stačí pohliti svými cestami celé město; nemnoho měšťáků dostane se až tam, kam měšťáci již nepatřejí. A příroda je tu tak bujná a hojná: její houževnatá krása zahlazuje rychle stopy nepovolných.

10 Nicméně, tu a tam přece se stane: jdeš, jdeš, jdeš, tichý a spokojený, pěšinami nepěšinami, docela mimo obvyklý dosah nedělního města, a tu náhle... Viděl jsem doupata pytlácká, viděl jsem místa, kde cigáni tábořili, zajímalo mne to, ale netrkalo, neuráželo. Místo však, na kterém jen 15 hodinu strávili měšťáci, je poznamenáno na celé týdny. Rozbité láhve, vaječné skořápky, pomorančové slupky (och, těch nesčetných slupek, posévajících lesy od té doby, co jsou na světě zásadní abstinenti!), všelijaké věci a zejména papíry, mastné, nečisté papíry a papíry!

20 Těch papírů v lese! Všecko nakonec dosti brzy zapadá hluboko do trávy a je zahlazeno zelení, jen tato nejvtíravější věc, nejméně čistá a přiměřená, zůstává stále na povrchu a vzdoruje všem živlům. Nikdo by neřekl, jaký ten novinový a jiný podobný papír, jenž se nám začerstva 25 takměř v rukou rozpadá, jaký má tuhý život, octne-li se v lese, jak dlouho upozorňuje na sebe na velikou vzdálenost. Jak straší náhle na místech zdánlivě opět zcela neporušených. Zimu přetrvá a na jaře je tu ještě, zešedlý a zchátralý ovšem, ale tím odpornější, nějaká ohyzdná, nečistá hmota, 30 jejímiž děrami prodírá se bohudík nová odhodlaná tráva.

Po všech krocích a skocích a tělech se rozvalujících vstane lesní tráva za nějaký čas a opět se seřadí a opět se zaskví rosnými perličkami jako věc zcela nevinná a nezkušená. Všecky střepiny, skořápky, slupky a kosti zmizí pravidelně 35 v několika dnech, ponoří se do vegetační vrstvy a ztratí veškeren provokativní ráz. Všecky polámané větve, vytržené byliny, zlomené stvoly uschnou, seschnou se rychle a jiná zeleň nastoupí na jejich místo a skryje jejich zbytky.

Houževnatě, rychle, jistě a stále zahlazuje příroda svým řádem veškeren neřád lidský: jen papír vzdoruje jí nepochopitelně dlouho. Zdá se, že celou mrtvolu se vším všudy roznesla, zanesla, zahladila by příroda dříve než takový kus bledého papírového hadru, jímž všecko živé opovrhne. 5

Opouštějíce místo, na němž v lese tábořili, mají výletníci ve zvyku rozhlížeti se po něm, nezapomněli-li zde něčeho. Jsou skutečně tak tupí, že nepostřehnou v té chvíli rozdílů mezi tím místem, které tu našli, a tím, které tu zanechávají? Což opravdu zhola nic nenašeptává jim, aby aspoň ty papíry po sobě sebrali, dohromady zmačkali, v prázdném vaku domů donesli nebo někam neviditelně zastrčili? Nebývají to přece lidé bohatí, zvyklí na služebnictvo, které po nich uklízí. Ať je tomu však jakkoli. Jdeme-li lesem, ty zanechané papíry, nesčetné papíry, nejen na obvykle frekventovaných cestách, nýbrž i v zátíších, charakterizují nevychovanost, hrubost, pánovitost měšťáka a jeho sobecký poměr k přírodě. 10 15

Nešetrnost měšťáka k přírodě je ostatně proslulá a karavé a varující lokálky objevují se v novinách periodicky. Ostnaté dráty, tento barbarský ochranný prostředek, ne- 20 charakterizují barbarství těch, kteří chrání kus své přírody, nýbrž surovost útočníků, kteří kvůli několika kopretinám jsou schopni sešlapati celou louku a z pánovité ležérnosti dovedou cigaretou zapáliti les. Och, kdo poznal zblízka divochy, vysílané ve svátek městem, může se diviti jen, že 25 těch ostnatých drátů je tak málo a že hajní mají rozkaz chovati se zdvořile. A já, odpusťte mi, vy tiší a spravedliví, kteří máte úctu k přírodě a býváte vděčnými jejími hosty, já, nedivte se mi, přeji si často, aby každou neděli a svátek hrom bil a lilo se. 30

Existují okrašlovací spolky. Pokud nejsou jen k tomu, aby pan X mohl býti ještě jedním předsedou a pan Y ještě jedním pokladníkem, na místech, kde je skutečně krásná příroda, měly by míti jen účel obranný a ochranný. Mohou-li býti v koutech starého zdiva tabulky Znečišťování tohoto místa zakazuje se pod takovou a takovou pokutou, našel by se jistě způsob, jímž by se dalo stíhati 35

nedělní drancování a znečišťování přírody. U nás dává tuším okrašlovací spolek zametati po nedělích a svátcích papíry — ale toliko z obvyklého nedělního rejdiště, a papíry zametou se rovnou do vedlejšího potoka!

- 5 Všecka taková opatření mohou však v nejlepším případě toliko zmírniti následky sobecké bezohlednosti, která pomine teprve s vládou ziskuchtivého lidského typu, s vládou pana Buržousta a jeho opic. Až lidé přestanou nekonečně vykořisťovati a poznají opět, co to je růměnec studu a
- 10 střelka svědomí, až profesori a filosofové přestanou tlachati o geniálním pánu přírody a o vítězstvích lidského ducha nad hrubou hmotou, až člověk a příroda budou opět bratr a sestra.